

ویژگی‌های خانواده عاشورایی

فریده فاطمی مهر*

مقدمه

رسالت اولیای الهی برای ساختن جامعه آرمانی و ایده‌آل مبتنی بر فردسازی و خانواده‌سازی است. اساس و زیربنای خودسازی در خانواده شکل می‌گیرد. خانواده مطلوب از منظر اسلام، خانواده متعادلی است که در آن روابط گرم و صمیمی، موجب پیوند افراد خانواده به یکدیگر می‌شود. تعاملات در خانواده متعادل زمینه‌ساز جامعه سالم و رو به رشد و متعالی می‌گردد. نمونه بارز چنین خانواده‌ای خانواده عاشورایی است. ماه محرم می‌تواند الگوی خوبی در زمینه‌های مختلف از جمله برای خانواده‌ها باشد تا با پیروی از امام حسین علیه السلام و خانواده‌اش، خانواده عاشورایی را شکل دهند. از آن‌جا که حق طرفینی است، تمامی ویژگی‌های خانواده متعادل همه اعضای خانواده را در بر می‌گیرد. در نوشتار حاضر برخی از ویژگی‌های خانواده عاشورایی بررسی می‌شود.

۱. احترام و تکریم

در آیین شخصیت‌پرور اسلام، همه مؤمنان محترمند و باید حرمت آنان حفظ شود. این امر به‌ویژه در به وجود آوردن صفا در محیط خانه، نقش مهمی دارد. احترام در روابط خانوادگی، نقش بسیار مهمی در سلامت خانواده دارد. هر چه احترام بیشتر باشد، زندگی خانوادگی از آرامش و لذت بیشتری برخوردار خواهد بود. از این روست که احترام متقابل میان زن و شوهر در روایات بسیار مورد توجه قرار گرفته

* دانش آموخته سطح ۳ تربیت مدرس گرایش تفسیر و علوم قرآن.

است؛ چنان‌که امام صادق علیه السلام درباره احترام زن به شوهر می‌فرماید: «هر زنی که به شوهرش احترام بگذارد و او را آزار ندهد، خوشبخت خواهد شد».^۱ همچنین درباره احترام مرد به زن می‌فرماید: «مردی که همسر اختیار کرد، باید او را گرامی و محترم بشمارد».^۲

احترام به همسر، از عواملی است که تأثیر بسزایی در تربیت فرزندان دارد. مادری که در خانه، عزیز باشد و مورد تکریم شوهرش قرار گیرد، با روحی سرشار از عاطفه و آرامش و احساس شخصیت، فرزندان را به خوبی تربیت خواهد کرد. در حالی که آزار و اذیت همسر در خانه و تحقیر او در مقابل فرزندان، موجب از دست رفتن آرامش او می‌شود. اضطراب و نگرانی او که حاصل از این رفتار است، در فرزندان تأثیر خواهد گذاشت. در طرف مقابل مرد نیز باید مورد تکریم و احترام همسرش قرار گیرد تا جایگاه پدری وی نزد فرزندان حفظ شود. رعایت احترام و تکریم متقابل همسران، موجب شکل‌گیری خانواده متعادل می‌شود. امام علی علیه السلام درباره چگونگی برخورد با حضرت زهرا علیها السلام می‌فرماید: «به خدا سوگند! هرگز کاری نکردم که فاطمه علیها السلام خشمگین شود و او را به هیچ کاری مجبور نکردم... او نیز هرگز مرا خشمگین نکرد و برخلاف میل باطنی من، قدمی برنداشت».^۳

یکی از خواش‌های طبیعی فرزندان، احترام و تکریم شخصیت آنان است.^۴ در سیره معصومان علیهم السلام، تکریم و احترام کودکان به شیوه‌های مختلف صورت می‌گرفت؛ مانند استقبال از فرزندان هنگام ورود آن‌ها به مجلس، سلام کردن به کودکان، با احترام صدا کردن کودکان و ...^۵ رسول‌خدا صلی الله علیه و آله در این باره فرموده است: «أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَ أَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ؛ فرزندان خود را احترام نمایید و آنان را نیکو تربیت کنید». امام حسین علیه السلام بالاترین حد تکریم را نسبت به همسر و فرزندان داشت؛ برای مثال فرمود:

۱. محمدباقر مجلسی؛ بحارالانوار؛ ج ۱۰۳، ص ۲۵۳.

۲. همان.

۳. علی بن عیسی اربلی؛ کشف الغمه فی معرفة الائمه علیهم السلام؛ ج ۱، ص ۳۶۳.

۴. جمعی از نویسندگان؛ سیمای خانواده در اسلام؛ ص ۳۱۴.

۵. محمد داوودی و سید علی حسینی‌زاده؛ سیره تربیتی پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل‌بیت علیهم السلام؛ ص ۷۸.

۶. فضل بن حسن طبرسی؛ مکارم الاخلاق؛ ص ۲۲۳.

«من خانه‌ای را دوست دارم که در آن سکینه دخترم و رباب همسرم هستند. آنان را دوست دارم و عمده اموالم را به آنان می‌بخشم و به سرزنش کسی توجه نمی‌کنم».^۱ این احترام متقابل، میان امام خمینی علیه السلام و همسرشان نیز برقرار بود. خانم صدیقه مصطفوی، دختر امام علیه السلام می‌گوید: «امام به همسرشان احترام خاصی می‌گذاشتند. رفتار ایشان با خانم‌شان، بسیار محترمانه بود. ما که اولادشان بودیم، کوچک‌ترین بی‌احترامی یا تندی از امام ندیدیم. کوچک‌ترین دستوری به مادرمان نمی‌دادند».^۲

۲. توجه به خواسته‌ها و نیازهای منطقی اعضای خانواده

در سیره امامان معصوم علیهم السلام، به خواست، علاقه و انتخاب آزادانه همسر و فرزندان توجه خاص شده است تا جایی که گاهی با انتقادات اصحاب و دوستان خود روبه‌رو می‌شدند. امام باقر علیه السلام درباره سیره امام حسین علیه السلام فرمود:

روزی عده‌ای بر امام حسین علیه السلام وارد شدند و فرش‌های گران‌قیمت و پستی‌های فاخر و زیبا را در منزل آن حضرت مشاهده نمودند. عرض کردند: ای فرزند رسول‌خدا! ما در منزل شما وسایل و چیزهایی مشاهده می‌کنیم که ناخوشایند ماست (وجود این وسایل را در منزل شما، مناسب نمی‌دانیم!). حضرت فرمود: «إِنَّا نَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَتُعْطِيهِنَّ مُهُورَهُنَّ فَيَشْتَرِينَ بِهَا مَا شِئْنَ، لَيْسَ لَنَا فِيهِ شَيْءٌ؛^۳ ما در ازدواج، مهریه زنان را پرداخت می‌کنیم و آن‌ها هر چه دوست داشتند، برای خود خریداری می‌کنند. هیچ یک از وسایلی که مشاهده نمودید، از آن ما نیست».

از این کلام امام حسین علیه السلام می‌توان نکته‌هایی را برداشت کرد که عبارتند از:
الف. مهریه دینی است که به عهده مرد است. بنابراین مرد بایستی مقداری را به عهده بگیرد که در حد توان و استطاعت او باشد. زن نیز باید مقدار متعادل و معقولی را تعیین کند تا با گرفتن آن بتواند به زندگی‌شان سر و سامان مناسبی بدهد و در آرامش و امنیت، خانواده متعادل تشکیل دهند.

ب. مردان باید مهریه‌ای را قبول کنند که بتوانند تمام و کمال آن را پردازند. این

۱. عبدالعظیم مهتدی؛ آموزه‌هایی از اخلاق امام حسین علیه السلام؛ ترجمه غلامحسین انصاری؛ ص ۱۴۷.

۲. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی؛ ۱؛ قدس ایران، بانوی بزرگ انقلاب؛ ص ۵۹.

۳. محمد بن یعقوب کلینی؛ اصول کافی؛ ج ۶، ص ۴۷۶.

تصور عرف که «مهریه را کی داده کی گرفته»، تصور اشتباهی است که مردان بابت آن، هزینه سنگینی پرداخته و چه بسا سال‌های طولانی را از عمر و جوانی خود در زندان گذرانده‌اند.

ج. زنان باید به حقوق خود در دریافت مهریه آشنا باشند. آنان باید توان همسر خود را در پرداخت مهریه در نظر بگیرند تا زمینه برای چالش‌های جدی و اساسی در زندگی‌شان فراهم نشود. مهریه سنگین نمی‌تواند مانع جدایی همسران شود؛ چه بسیار زنانی که برای جدایی حاضرند تمام مهریه‌شان را ببخشند.

د. مهریه برای زمان طلاق و جدایی نیست. بنابراین نباید دستاویزی برای تهدید به جدایی باشد.

اگر به سیره و روش پیشوایان دین علیهم‌السلام، به‌ویژه درباره تعیین مهریه در حد وسع و توان توجه، و پس از ازدواج مهریه همسر پرداخت شود؛ ضمن استحکام پایه‌های زندگی، تهیه وسایل یک زندگی آبرومندانه نیز برای خانواده همسر بسیار راحت‌تر می‌شود.

از دیگر حقوق مطرح در خانواده، حق انتخاب همسر است. پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم هرگاه می‌خواست دختری از خانواده‌اش را شوهر دهد، از پشت پرده به او می‌فرمود: «دخترم، فلانی از تو خواستگاری کرده است. اگر دوستش نداری بگو؛ زیرا هیچ کس نباید از گفتن «نه» شرم کند و اگر هم دوستش داری، سکوت تو (نشانه) موافقت است»^۱.

آن چه از این روایت برداشت می‌شود آن است که حجب و حیای دختر اقتضا می‌کند که از او محترمانه خواستگاری شود و دختر نیز آزادانه دارای حق انتخاب باشد. همچنین گفتنی است که دختران و پسران نباید با کنار نهادن شرم و حیا و با بی‌احترامی نسبت به والدین که دلسوز حقیقی آنان هستند به انتخاب‌های عجولانه و نادرست دست بزنند. بر خلاف این روایت در جامعه امروز، موارد متعددی از انتخاب‌های نادرست و خیابانی را شاهد هستیم که گاه به فجایع زینباری منتهی می‌گردد.

۱. محمد محمدی ری‌شهری؛ تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث؛ ص ۱۰۳.

اجبار دختر و پسر به ازدواج که اغلب در ساختارهای خاص جوامع سنتی وجود داشت، گاهی به عنوان امر بهنجار نیز تقویت می‌شده است.^۱ امروزه تنش‌هایی که میان خانواده‌ها در این زمینه رخ می‌دهد، گویای تمایل نسل گذشته به حفظ باورها و رسوم پیشین و تمایل نسل جدید به داشتن هویت مستقل است. اگر دختر یا پسر بر خلاف میل و رضایت درونی خود مجبور به ازدواج شود، احتمال ناسازگاری و کشمکش میان او و همسرش بیشتر خواهد بود. بنابراین با عنایت به تأکید اسلام بر حق پسر و دختر در انتخاب همسر، لزوم توجه و احترام به حق انتخاب آن‌ها یکی از راهکارهای تحکیم خانواده است.^۲ دختر شهید بهشتی رحمته‌الله می‌گوید: «پدرم مانند دیگر موضوعات زندگی، از راه بحث و استدلال پیش می‌رفت و هیچ‌گاه برای پذیرش آرای خود تلاش نمی‌کرد. من به عنوان دختر خانواده در همه موارد از جمله تحصیل، ازدواج و فعالیت‌های اجتماعی آزاد بودم. پدر همواره ما را راهنمایی می‌کردند و برای پاسخ به سؤالات مان وقت کافی می‌گذاشتند».^۳

۳. محبت و مودت

مهر و محبت، لازمه زندگی خانوادگی است: «جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً».^۴ بر این اساس، زندگی با نشاط و توأم با آرامش و آسایش، در پرتو محبت، رأفت و مهربانی اعضای خانواده و به‌ویژه همسران نسبت به همدیگر به وجود می‌آید؛ چنان‌که درباره رسول‌خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم چنین نقل شده است: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم أَرْحَمَ النَّاسِ بِالنِّسَاءِ وَ الصَّبِيَّانِ»؛^۵ رسول‌خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم مهربان‌ترین مردم نسبت به زنان و کودکان بود. عییدالله بن عتبه نیز می‌گوید: «نزد امام حسین علیه‌السلام بودم که فرزندش وارد شد. امام حسین علیه‌السلام امام سجاد علیه‌السلام را صدا زد و او را در آغوش گرفت و به سینه چسباند و میان دو چشمش

۱. باقر ساروخانی؛ مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده؛ ص ۱۲۴-۱۲۵.

۲. حسین بستان؛ جامعه‌شناسی خانواده با نگاهی به منابع اسلامی؛ ص ۱۷۷.

۳. «شهید بهشتی در قامت یک پدر، در گفت و شنود شاهد یاران با ملوک سادات بهشتی»؛ ماهنامه شاهد یاران؛ شماره هشتم، تیر ۱۳۸۵، ص ۷۳ - ۷۲.

۴. روم: ۲۱.

۵. سعید بن هبة‌الله قطب‌الدین راوندی؛ الخرائج والجرائح؛ ج ۲، ص ۸۸۶.

را بوسید. سپس فرمود: پدرم به فدایت باد! چقدر خوش‌بو و زیبایی^۱. زن و شوهر موفق، کسانی هستند که افزون بر روابط زوجیت، برای یکدیگر دوست دلسوز و با محبت باشند. آن‌ها باید با فرزندان خود نیز دوست باشند و با آن‌ها رابطه‌ای گرم و عاطفی همراه با دلسوزی و مهربانی برقرار کنند. رفتار پدر و مادر با فرزندان باید به قدری صمیمی باشد که اگر آن‌ها مشکلی داشتند، ابتدا آن را با والدین خود مطرح کنند. چنین رفتاری افزون بر این‌که موجب سلامت محیط خانواده می‌شود و معضلات و گرفتاری‌های اهل خانه را بر طرف می‌کند، ثواب و ارزش معنوی فراوانی نیز به دنبال دارد.

بیا تا قدر یکدیگر بدانیم که تا ناگه ز یکدیگر نمائیم^۲

کمبود محبت در خانه، چه میان همسران یا میان والدین و فرزندان، سبب فروپاشی نظام خانواده می‌شود. خانواده بی‌محبت و عاری از رأفت و مهربانی، افراد ناسالم و پرخاشگر و افرادی دارای بیماری روحی و روانی به جامعه تحویل می‌دهد که قادر به پیشرفت و تعالی روحی و معنوی و حتی پیشرفت مادی نخواهند بود. یکی از مهم‌ترین جلوه‌های محبت و تکریم در زندگی، جلوه‌های زبانی و گفتاری است. به زبان آوردن عشق، دوستی و محبت، به گفت‌وگو نشستن و مشورت کردن، تأثیر بسزایی در جلب اعتماد همسر دارد و سبب برطرف شدن مشکلات زندگی می‌شود. مرد باید محبت خود را به زبان بیاورد؛ چنان‌که رسول‌خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: «قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ إِنِّي أُحِبُّكَ لَا يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا»^۳ اگر مرد به همسرش بگوید تو را دوست دارم، اثر این کلام محبت‌آمیز هیچ‌گاه از قلب او بیرون نمی‌رود».

امام حسین علیه السلام به عنوان الگوی تربیتی کامل، محبت به فرزندان را از نیازهای ضروری آنان می‌دانست و در قالب‌های گوناگون آن را ابراز می‌کرد؛ گاه با در آغوش گرفتن و به سینه چسبانیدن خردسالان، زمانی با بوسیدن آنان و گاه با به زبان آوردن

۱. محمدباقر مجلسی؛ بحارالانوار؛ ج ۱۹، ص ۴۶.

۲. جلال‌الدین محمد مولوی؛ دیوان شمس؛ غزلیات، غزل شماره ۱۵۳۴.

۳. محمد بن حسن حر عاملی؛ وسائل الشیعه؛ ج ۲۰، ص ۲۳.

کلمات شیرین و محبت‌آمیز.^۱ ویژگی بارز در خانواده امام حسین علیه السلام، ابراز علاقه است. این بزرگواران همواره یکدیگر را با تعابیر عاشقانه و احساس‌برانگیز مورد خطاب قرار می‌دادند و در موارد بسیاری از عبارت «بِنَفْسِي اَنْتَ» استفاده می‌کردند. این مسأله باید به عنوان الگویی در سبک زندگی حسینی مورد توجه باشد و اعضای خانواده یکدیگر را با عناوین دلنشین و محبت‌آمیز خطاب کنند.^۲ فرزند علامه طباطبایی رحمته الله علیه می‌گوید: «هنگامی که خواستیم از تبریز به قم عزیمت کنیم، به مادرم گفتم: شب عید که وقت مسافرت نیست. در این هوای سرد کجا می‌خواهیم برویم؟! مادرم نگاهی به من کرد و در حالی که اشک چشمانش را پاک می‌کرد، این شعر زیبا را خواند:

رشته‌ای بر گردنم افکنده دوست می‌کشد هر جا که خاطرخواه اوست
رشته بر گردن نه از بی‌مهری است رشته عشق است برگردن نکوست^۳

همسر شهید مطهری رحمته الله علیه درباره محبت استاد می‌گوید:

به آسایش و راحتی من و بچه‌ها اهمیت می‌دادند و آنقدر صمیمی و نزدیک بودند که نمی‌توانستند رنج مرا تحمل کنند. همیشه همان مهر و محبت روزهای اول زندگی بین ما برقرار بود. یادم هست یک بار برای دیدن دخترم به اصفهان رفته بودم و بعد از چند روز با یکی از دوستان به تهران برگشتم. نزدیک سحر بود که به خانه رسیدیم. وقتی وارد شدیم، دیدم همه بچه‌ها خوابند؛ ولی آقا بیدار است. جای را حاضر کرده، میوه و شیرینی چیده‌اند و منتظر من بودند. دوستم از دیدن این منظره متعجب شد و گفت: همه روحانیون اینقدر خوبند؟^۴

۱. علی بن محمد خزاز قمی؛ کفایة الاثر فی النص علی الائمه الاثنی عشر علیهم السلام؛ ص ۲۳۵.

۲. پایگاه خبری قدس آنلاین؛ «سبک زندگی حسینی، معیار خوشبختی و سعادت خانواده است»؛ <http://www.qudsonline.ir/news/469979> .۱۳۹۵/۰۸/۰۹

۳. سامانه هوشمند ترجمه و نشر معارف اسلامی و علوم انسانی؛ «بیوگرافی اندیشمندان ایرانی - اسلامی: علامه سید محمدحسین طباطبایی»؛ ۱۳۹۸/۰۲/۰۴. <https://cotp.ir/content/1039>

۴. پایگاه اطلاع‌رسانی و فرهنگی تبیان؛ «رفتار استاد شهید مطهری با همسرش»؛ ۱۳۹۶/۱۲/۰۵. <https://article.tebyan.net/413202>

۴. همکاری و همراهی

اسلام کار بیرون از منزل را به عهده مرد و کار خانه را به عهده زن سپرده است، ولی در مواردی نیز به جهت ضرورت و یا علاقه، زن بیرون از خانه به شغل‌هایی مانند معلمی، پزشکی، پرستاری و ... اشتغال دارد. آنچه مهم است، مشارکت و همکاری زن و شوهر در کارهای منزل است. در تعالیم اسلامی کار زن یا مرد در خانه، ارزش معنوی بسیاری دارد و موجب اجر و پاداش در پیشگاه الهی می‌شود. انجام کارهای خانه مانند پختن غذا، شستن لباس، تمیز کردن منزل و ...، از وظایف الزامی زن نیست، اما در فرهنگ اهل بیت علیهم‌السلام انجام چنین کارهایی از سوی زنان، دارای پاداش و اهمیت بسیاری است؛ چنان‌که پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم درباره اشتغال زنان در خانه فرموده است: «زنانی که در خانه خود اشتغال دارند، پاداش و ثواب مجاهدان را خواهند یافت»^۱.

همسران متعادل کسانی هستند که بتوانند در تمام مسائل زندگی خود احساس مشارکت و سهمیم بودن نمایند.^۲ مصداق همکاری مرد در منزل را در سیره پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم به خوبی می‌توان مشاهده کرد. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم پارگی پیراهنش را می‌دوخت، کفش‌اش را وصله می‌زد و شیر گوسفندان را می‌دوشید.^۳ امام صادق علیه‌السلام درباره سیره امیرالمؤمنین علیه‌السلام در خانه می‌فرماید: «امیرمؤمنان علیه‌السلام هیزم و آب می‌آورد و جارو می‌کرد و فاطمه علیه‌السلام آرد و خمیر می‌کرد و نان می‌پخت».^۴ در برخی روایات به نمونه‌هایی از کمک امام علی علیه‌السلام به حضرت فاطمه علیه‌السلام در امر نگهداری از فرزندان اشاره شده است. الگوی تقسیم کار خانگی در خانواده امام علی علیه‌السلام و حضرت فاطمه علیه‌السلام الگوی مناسبی برای زنان و مردان مسلمان است.

همسر شهید مطهری رحمته‌الله درباره رفتار محبت‌آمیز شهید در خانه می‌گوید: «بعد از چندین سال زندگی، همان مهر و محبت روزهای اول زندگی ازدواج بین ما برقرار بود».^۵ دختر ایشان نیز می‌گوید: «شاید اگر بگویم محترمانه‌ترین رفتاری که در ذهنم

۱. ابوالقاسم پاینده؛ نهج‌الفصاحه؛ ج ۹، ص ۲۸.

۲. حسین انصاریان؛ نظام خانواده در اسلام؛ ص ۲۴۸.

۳. حسن بن ابی‌الحسن دیلمی؛ ارشاد القلوب الی الصواب؛ ج ۱، ص ۱۱۵.

۴. محمد بن علی صدوق؛ کتاب من لا یحضره الفقیه؛ ج ۳، ص ۱۶۹.

۵. جمعی از نویسندگان، همسران همراه (سیره خانوادگی همسران علما و بزرگان دین) ص ۱۰۷.

نقش بسته است، رفتار متقابل پدر و مادر بوده است؛ اغراق نکرده‌ام. مادرم، زنی فهیم، کوشا، تحصیل کرده و نیز اهل علم و معرفت و شعر بودند. با تمام وجود موقعیت پدرم را درک می‌کردند و متقابلاً پدرم نیز رفتاری بسیار محبت‌آمیز و صمیمی با ایشان داشتند.^۱ فرزند علامه جعفری رحمته‌الله نیز می‌گوید:

علیرغم این که مادرم سواد چندانی نداشت، ولی از معرفت بالایی برخوردار بود و این را فهمیده بود که کارهای فکری و خدمات علمی و اجتماعی علامه جعفری برای مردم مفید است و به عنوان یک زن باید بستر زندگی را چنان فراهم کند که دغدغه خاطر نداشته باشد. بنابراین فشار ما بچه‌ها و رتق و فتق امور خانه بر دوش مادرم بود. وقتی علامه این فداکاری را می‌دید، مجذوب او می‌شد.^۲

برای آن که همه افراد خانواده و به‌ویژه فرزندان در کارهای منزل کمک کنند، باید از ابتدا دیدگاه مثبتی نسبت به کارهای خانه برای بچه‌ها ایجاد کرد و کارهای خانواده را به صورت تفریح و سرگرمی و بازی درآورد. همراهی با همسر در کارهای خانه، لبخند زدن به همسر و تشکر از او بابت همکاری در کارهای خانه، شاد بودن هنگام تمیز کردن خانه و ... فرزندان را مشتاق همراهی با والدین در انجام کارهای خانه می‌کند. با تشویق فرزندان به شیوه‌های مختلف، برگزاری جلسات خانوادگی و دخالت فرزندان در تصمیم‌گیری در مورد کارها و تقسیم مناسب کارهای منزل می‌توان فرهنگ همکاری را در خانواده و با مشارکت همه اعضای آن فراهم آورد.

نتیجه‌گیری

خانواده عاشورایی، خانواده متعادلی است که بر اساس آموزه‌های اسلامی برگرفته از آیات قرآن و سیره معصومان شکل گرفته است. ویژگی‌های خانواده عاشورایی مانند احترام و تکریم، توجه به حق انتخاب آزادانه، محبت و مودت و همکاری و همراهی، زمینه‌ساز حاکم شدن روابط گرم و صمیمی بر کانون خانواده و اعضای آن می‌شود. الگو و سرمشق خانواده عاشورایی، معصومین علیهم‌السلام و به‌ویژه خانواده امام

۱. مهدی محمدی صیفار؛ مشق عشق؛ ص ۴۸.

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه؛ «ناگفته‌هایی از علامه محمدتقی جعفری»؛ ۱۳۹۶/۰۷/۱۵.

حسین علیه السلام است که با تمسک به سیره آنان می‌توان سعادت و خوشبختی واقعی را رقم زد. خانواده عاشورایی با الگوگیری عملی به‌خصوص از خانواده اباعبدالله الحسین علیه السلام می‌تواند منتظر حقیقی باشد و معنای واقعی خانواده مهدوی را به نمایش بگذارد.

فهرست منابع

کتاب:

۱. اربلی، علی بن عیسی؛ کشف الغمه فی معرفة الائمه علیهم السلام؛ تصحیح هاشم رسولی محلاتی؛ چاپ اول تبریز: بنی‌هاشمی، ۱۳۸۱ق.
۲. انصاریان، حسین؛ نظام خانواده در اسلام؛ قم: هاجر، ۱۳۸۴ش.
۳. بستان، حسین؛ جامعه‌شناسی خانواده؛ قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۰ش.
۴. پاینده، ابوالقاسم؛ نهج‌الفصاحه؛ تهران: سازمان انتشارات جاویدان، ۱۳۲۴ق.
۵. جمعی از نویسندگان؛ سیمای خانواده در اسلام؛ قم: مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۴ش.
۶. حر عاملی، محمد بن حسن؛ وسائل الشیعه؛ تصحیح مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام؛ چاپ اول، قم: مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام، ۱۴۰۹ق.
۷. خزاز قمی، علی بن محمد؛ کفایة الاثر فی النص علی الائمة الاثنی عشر علیهم السلام؛ قم: نشر بیدار، ۱۴۰۱ق.
۸. داوودی، محمد و علی حسینی‌زاده؛ سیره تربیتی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و اهل‌بیت علیهم السلام؛ قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۷ق.
۹. دیلمی، حسن بن ابی‌الحسن؛ ارشاد القلوب الی الصواب؛ قم: نشر رضی، ۱۳۷۱ش.
۱۰. ساروخانی، باقر؛ مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده؛ تهران: سروش، ۱۳۸۱ش.
۱۱. جمعی از نویسندگان، همسران همراه (سیره خانوادگی همسران علما و بزرگان دین)، انتشارات مرکز مدیریت حوزه های علمیه، چاپ اول، زمستان ۱۳۹۵ش.
۱۲. صدوق، محمد بن علی؛ کتاب من لایحضره الفقیه؛ قم: انتشارات جامعه مدرسین، ۱۴۱۳ق.
۱۳. طبرسی، فضل بن حسن؛ مکارم الأخلاق؛ قم: نشر شریف رضی، ۱۳۷۰ش.
۱۴. قطب‌الدین راوندی، سعید بن هبة‌الله؛ الخرائج و الجرائح؛ قم: مؤسسه امام مهدی عجل الله فرجه، ۱۴۰۹ق.

۱۵. کلینی، محمد بن یعقوب؛ *اصول کافی*؛ تهران: انتشارات اسوه، ۱۳۷۵ ش.
۱۶. مجلسی، محمدباقر؛ *بحار الأنوار*؛ بیروت: مؤسسه الوفا، ۱۴۰۴ ق.
۱۷. محمدی ری شهری، محمد؛ *تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث*؛ ترجمه حمیدرضا شیخی؛ قم: نشر مشعر، ۱۳۸۸ ش.
۱۸. محمدی صیفار، مهدی؛ *مشق عشق*؛ (۱۵۱ خاطره از سیره خانوادگی بزرگان دین)، قم، معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه ۱۳۹۳.
۱۹. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام؛ *قدس ایران، بانوی بزرگ انقلاب*؛ تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱، ۱۳۹۲ ش.
۲۰. مولوی، جلال‌الدین محمد؛ *کلیات شمس تبریزی*؛ ج ۱، تهران: صدای معاصر، ۱۳۸۱.
۲۱. مهتدی، عبدالعظیم؛ *آموزه‌هایی از اخلاق امام حسین علیه السلام*؛ ترجمه غلامحسین انصاری؛ تهران: چاپ و نشر بین‌الملل، ۱۳۸۹ ش.

مجلات و پایگاه‌ها

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی و فرهنگی تبیان؛ «رفتار استاد شهید مطهری با همسرش»؛ ۱۳۹۶/۱۲/۰۵، کد مطلب: ۴۱۳۲۰۲.
۲. پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه؛ «ناگفته‌هایی از علامه محمدتقی جعفری»؛ ۱۳۹۶/۰۷/۱۵، کد مطلب: ۴۶۰۰۱.
۳. پایگاه خبری قدس آنلاین؛ «سبک زندگی حسینی، معیار خوشبختی و سعادت خانواده است»؛ ۱۳۹۵/۰۸/۰۹، کد خبر: ۴۶۹۹۷۹.
۴. سامانه هوشمند ترجمه و نشر معارف اسلامی و علوم انسانی؛ «بیوگرافی اندیشمندان ایرانی - اسلامی: علامه سید محمدحسین طباطبایی»؛ ۱۳۹۸/۰۲/۰۴، کد مطلب: ۱۰۹۳.
۵. «شهید بهشتی در قامت یک پدر، در گفت و شنود شاهد یاران با ملوک سادات بهشتی»؛ ماهنامه شاهد یاران؛ شماره هشتم، تیر ۱۳۸۵، ص ۷۳ - ۷۲.